

"Vətəndən aralı düşən eloğlu,
Çəkdiyin qovğalar, qallar yamanmış!
Dikəndə gözünü doğma ellərə,
Xəbərsiz-ətərsiz yollar yamanmış!"

Aşıq Hüseyn Saracılı

Söhbət açacağı mərhum dostum Eldar Nəsbli Sibirel ilə "Elm və Həyat" jurnalının redaksiyasında tanış olmuşam. Özümüz də bilmədən bir-birimizə çox isinişmişdik. Həmin illərdə mən onun işlədiyi jurnalda tez-tez elmi məqalələrlə çıxış edərdim. Jurnal elmi jurnal olsa da çox dəbdə idi. Mənim işlədiyim Akademiyanın insitutunda da Azərbaycan türkcəsində çox az-az adamlar yazılar ərsəyə gətirərdilər.

Hətta müdürümüz elmi istiqaməti göstər-məklə onun adından məqalə yazmağı mənə tapşırırdı. "Bizimkilərdən" fərqli olaraq, "Elm və Həyat"da çap olunmağı mən xoşladım. Eldarla yanaşı burada isti-qanlı digər insanlar da var idi. Amma mən oraya daxil olan kimi Eldarı axtarardım. O, bəzən mənimlə söhbətə şeirlə başlayardı. Qazax-Borçalı bölgəsindən xeyli ziyalılar da tanıyırdım. Onlardan söz-söhbət açanda Eldar çox şad olar, mənim söhbətlərimə "qüvvət" verirdi.

Mənim Səməd Vurğundan, qardaşı Meh-dixan müəllimdən, Səyyad müəllimdən və digər dəyərli ziyalılarımızdan söhbətlərim Eldarı valeh edərdi. Hətta Eldar fərəhlənib mənə şeirdə qoşmuşdu. Bizim bu xoş, saf münasibətimiz o, dünyasını dəyişənə kimi davam etmişdir. Lakin onların ailəsinin Sibirə sürgün edilməsi, Eldarın o sərt şaxtada işıqlı dünyaya göz açması, ailəsinin iztirabları mənə həmişə çox kədərliyərdi.

Bunun bir səbəbi də

bizim ünsiyyətimizlə yanaşı, nəslimizin sovetlər dönəmində məhv edilməsi, Sibirə, Qazaxstana sürgün edilməsi, "üçlüyün" sorğu-sualsız nəslimizin kökünün kəsilməsi idi. Bütün bunlar çox uzun söhbət olduğundan əsas yolumdan uzaqlaşmaq istəmirəm. Elə Eldar da öz dərdini mənə "niyə Sibirel?!" sualına cavab verməklə hər şey aydınlaşmışdı. Ancaq bu söhbətləri biz hamının yanında deyil, ikilikdə olanda açıqlayırdıq. Bir sözlə, ziyalılıqdan əlavə "həmdərd"liyimiz də var idi.

İndi isə əvvəl-əvvəl əziz oxucularımızı gözəl şair Eldar Nəsbli Sibirelin bu yaxınlarda çapdan çıxmış "Seçilmiş əsərlər" kitabında onun keçdiyi yol haqqında verilmiş qısa məlumatlarla tanış etmək istəyirəm.

"Eldar Nəsbli Sibirel 1952-ci ildə Sibirin Baxçar bölgəsinin Çerņışovka kəndində

anadan olub. Valideyinləri 1948-ci ildə Sibirin Tomsk vilayətinə sürgün edilib. Valideyinləri bəraət aldıqdan sonra sürgündən öz doğma yurdlarına Qazax bölgəsinin Sarıvəlli (İkinci Şıxlı) kəndinə qayıtmış və orta təhsili orada almışdır. 1974-cü ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsini bitirib, təyinatla "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetinə gəlmiş, 3-4 ay əmək müqaviləsi ilə işlədikdən sonra, həmin ilin dekabr ayından "Elm və Həyat" jurnalında əvvəlcə ədəbi, Baş ədəbi işçi, şöbə redaktoru və məsul katib vəzifələrində çalışmışdır.

1991-ci ilin yanvarından

Respublika Qızıl Aypara Cəmiyyətinin dəvəti ilə həmin təşkilatın təzə nəşr etdiyi "Mərhumət" jurnalının Baş redaktoru olmuşdur. 1997-ci ildən 2010-cu ilədək "Azərbaycan" qəzetində bölgə müxbiri vəzifəsini yerinə yetirmişdir.

Keçmiş SSRİ-nin Qırmızı Xaç Və Qızıl Aypara Cəmiyyətinin Moskvada keçirilən 11-ci Ümumittifaq qurultayına nümayəndə seçilmişdir. Eldar Nəsbli 1982-ci ildə Ukraynanın Lvov şəhərində düzənlənən 12-ci poeziya festivalının, gənc yazıçıların 1984-cü ildə Moskvada keçirilən 8-ci Ümumittifaq müşavirəsinin iştirakçısı olmuşdur.

O, 9 yaşından yaradıcılığa başlayıb. Şairin "Ağacların söhbəti" adlı ilk şeiri 1968-ci ildə "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetində işıq üzü görüb. "Salam, dan ulduzu", "Məni səsləyən var", "Harayla məni", "Dünya məndən gəlib, keçir", "Bu da bir ömürdür ağı, qaralı", "Bura qazaxdır, oğlum!", "Turan şərqişi" şeirlər kitablarının, "Yaddaş" poemasının və "Yaşamaq da igidlikdir" xatirə kitabının müəllifidir. Yüzlərlə elmi-publistik məqalələrin müəllifidir. Eldar Nəsbli-nin şeirləri bir çox dillərə tərcümə edilmişdir. Onun şeirlərini tərcümə edənlərdən biri də Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin fəxri üzvü Mahir Həməzəyevdir. Həmin şeirlər M.Həməzəyev tərəfindən litvada çap olunmuşdur. O, 1982-ci ildə SSRİ Yazıçılar İttifaqına üzv seçilib. 1986-1987-ci illərdə Filarmoniyada yaradıcılıq gecəsi keçirilən üç gənc şairdən biridir.

Postsovet məkanında Eldar Nəsbli-nin şeirlərinin çapına respublika və ittifaq mətbuatlarında geniş yer ayrılıb. O, həm də tərcüməçi olmuşdur. Marina Svetayeva, Yevgeni Yevtuşenko, Sergey Yesenin kimi bir çox tanınmış rus şairlərinin, eləcə də gör-

kəmli rumın şairi Mixail Emneskonun şeir və digər əsərlərini Azərbaycan türkcəsinə çevirib. Xalq şairlərindən Osman Sarıvəlli, Bəxtiyar Vahabzadə, Nəbi Xəzri, ədəbiyyatşünas alimlərdən Şamil Cəməlidov, Mirsəli Seyidov, Vahid Xəkəfov, Abbas Səmədov və başqaları Eldar Nəsbli-nin yaradıcılığı haqda respublika, eləcə də ittifaqın qəzet və jurnallarında yüksək fikirlər söyləyiblər.

Onun bir çox şeirinə musiqi bəstələnmişdir. Dəyərli şairimiz Eldar Nəsbli Sibirel 11 oktyabr 2010-cu ildə Qazaxda baş verən avtomobil qəzasında həlak olmuşdur".

Eldarın faciəli ölümü, onun ailə üzvləri ilə yanaşı bütün dost və tanışlarını da qəm dəryasına bürüdü, istedadlı şairimizin Azərbaycan ədəbiyyatındakı yaradıcılığına son qoydu.

Unudulmaz şairimizin yaradıcılığı

zəngindir, çoxşaxəlidir, vətənə, doğru luğa, dəqiqliyə, haqqa-ədələtə söykənəndir və ən nəhayət sevgi-məhəbbət yönüdür. Bu yazımızda onun yaradıcılığının hamısına baş vura bilməsək də, müəyyən istiqamətini nəzərdən keçirmək niyyətin-dəyik. Onun kitabının əvvəlində də, doğma torpağa, ata-baba yurduna vurğunluq özünə yer almış, oğlunun simasında bütün gənclərə öz tövsiyyəsini vermişdir.

*Gözünü aç bu elə, bu obaya yaxşı bax!
Damcılısında durul, Dəli Kürə qarış, ax!*

*Ərlər, arənlər yurdu olub bu ulu torpaq!
Hər kaha, hər mağara sirlə Azəxdır, oğlum,
Bura Qazaxdır, oğlum!*

Təqdim etdiyim misradan görüldüyü kimi Eldar Nəsbli vətənlə, vətən torpağı ilə, onun dəyərli insanları ilə fəxarət hissləri keçirən bir yaradıcı ziyalımızdır. Onunla yaxınlıq edən, mütəmadi görüşən bir şəxs kimi deyə bilərəm ki, Eldar Nəsbli milli-mənəvi dəyərlərimizə, qədim el qaydalarımıza, kişi sözünə və onun məntiqi mənasına çox dəyər verən bir insan idi. Deyilən mənada onun "Mən köhnə kişiyəm..." şeiri xüsusi maraqlı doğurur və keçdiyi yola, düşüncələrə bir işıq salır.

**Mən köhnə kişiyəm, bala,
Nuh adlı sirdən gəlmişəm.
Hara türk ayağı dəyib,
Mən həmin yerdən gəlmişəm.**

Göründüyü kimi, o, tək-cə məxsusi xüsusiyyətləri ilə özünü, millətini köhnə kişi hesab etmir. Həm də yer üzündə insanlığın yarandığı Nuh törəmələri olduğuna işarə edir. Onun özünə mənsub millətçiliyi var, çox təmiz, çox pak, türk olması ilə fəxr edir, Qazax elindən başlamış bütün Turan türklərinin özünə qaydığını istəyir, növbəti əsrlərdə də yaşayacaq, bu insanların özlərinin-öz qədrələrini bilməsini arzulayır. Hörmətli şairimiz daha sonra keçmişini, gələcək arzularını və düşüncələrini oxucuları ilə bölüşür.

*"37" ağrım, acım?!
Bu taledən hara qaçım?!
Qalmaq olmaz əlacım,
Adsız qəbrdən gəlmişəm.*

Şairin yazdığından görüldüyü kimi o, taleyindən gileyli idi. Heç bir qəbahəti olmayan ailələri Sibirə, adsız qəbirlər yığınağına, şaxtalı-saxahlı vəhşilər yaşamayan bir məkana sürülmüşlər. Onun dərdi-qəmi, kədəri tək-cə sürgün olmayıb, ulu paytaxtımız olan Təbrizdir, Təbrizdən uzaq düşməkdir, vətənimizin ağ ayı ilə qaracığı farsların parçalamasıdır, qardaşı-qardaşa həsrət qoymasındır, Şimalda da, Cənubda da dilimizin, tariximizin, milli kimliyimizin qadağan edilməsidir. Milli ziyalılarımız ancaq bu dərdlərlə yaşamalıdır ki, onu da həm də şair Eldar Nəsbli yaşamışdır. Nümunə göstərdiyim bu bəndlər tarixi bir sənətdir, Eldar Nəsbli-nin kimliyini ortaya qoyan bir həqiqətdir.

Rus zülmkarlarının,

erməni kələkbazlarının Azəri türk xalqının başına açdıqları müsibətlərin sayı hesabı yoxdu. Bunu öz doğum günündən yaşayan Eldar Nəsbli yazır:

**Mən uzaq Sibirin bir yaz günündə,
Qarı dizə çıxan bəyaz günündə,
Dünyaya göz açıb, gəldim həyata.
Gəldim, gəlişimə qəmləndi hamı.**

Eldarı qınamıram, bu söhbətin xırdalığını onun dilindən eşidən bir şəxsəm, Tanrı belə faciələri heç kimin taleyinə yazmasın. Baxın görün ruslar bizləri hansı bəlaləri düçar etmişdir ki, oğlan uşağı ilə, düşmən çəpəri ilə, ailənin duzu-çörəyi ilə fəxarətlənən Azəri türkləri, bu oğlanın həyata gəlməsindən narahatdır, fərəhlənmək əvəzinə qəm dəryasına qərq olurlar.

Lakin, Eldarın ailəsi toparlanır, özlərini ələ alır və öylmək istəmərlər və bu məqamı şair nəzmə belə çəkmişdir.

**Onların saralmaz ümidlərini
Dondura bilmədi nə şaxta, nə qar.
Vətən yanğısına bir məlhəm kimi,
Sürgündə adımı Eldar qoydular.**

Şairin mətnindən görüldüyü kimi,

Eldarın özü kimi ailə üzvləri də mətin olmuşlar, Ana Vətəni unutmamışlar, onun həsrəti ilə daim alovlanmışlar. Ailə belə olmasaydı Eldar kimi dəyərli bir vətəndaş yetişdirmək müşkül məsələ olardı.

Tarixi gedişat, elm və milli-mənəvi dəyərlərimiz sübut etmişdir ki, hər şeyin növü, yaxşısı-pisi olduğu kimi insanın da dəyərsizliyi və dəyərlisi həmişə olmuşdur və Eldar, onun ailəsi belə bir dəyərli Azəri türk nəslini təmsil edirlər. O, şeirinin davamında daha sonra yazır:

**Sürgündə onlara oba, el oldum,
El oldu köksümü isidən ocaq.
Mən ordu dilimçün Anadil oldum,
Sən burda dilini unudun ancaq.**

Eldar Nəsbli bu yazısı ilə sanki öz tərcümeyi-halını qələmə almışdır. O, çox sadəliklə bu yaşam tərzini hamının başa düşəcəyi dildə bizlərə çatdırmışdır.

Ancaq onun birbaşa dediği fikirlərlə yanaşı, sətərlə ifadələri də mövcuddur. O, bu yurur ki, Sibirin dərinliklərində öz ana dilini saxlaya bilmis, onu sevmiş, qorumuş və ona hörmətlə yanaşmışdır. Amma bizim elə insanların da vardır ki, rusa, erməniyə, farsa nifrət etmək əvəzinə, rusca oxuduğundan onun dilində danışmağı öz vətənin-də də özünə ar bilmir. Belələri rusun kimliyini bilmir, tarixin dərsələrində ibrət götürmür, öz millətinə dəyər vermir və hətta özünün kimliyini aradaşdırır, yeddi arxa dönəmini tanımur, onların vətən yolunda çəkdi-ləri əzab-əziyyətləri bilmək belə istəmir, axirət dünyasında rahat yatıb-yatmayacağını xəyalına belə gətirmir. Bunlara sözüm birdir-sizlərə ar olsun!...

Şairin ailəsinin Sibirə sürgünü onun qəlbində dərin şırımlar açmışdır, həm də ağırlı şırımlar, yaddan çıxmasız ağrı və iztirablar dolu şırımlar. O, bu hiss və duyğularını "Sibir-alın yazım, sinə dağımdır" şeirində çilpaqlığı ilə aşılaya bilmis, daxili iztirablarını, ağır günlərini bircə-bircə sadalamağa müvəffəq olmuşdur. Həmin şeiri Azərbaycan oxucularına xatırladıram.

**Sibir alın yazım, sinə dağımdır,
Mən uda bilmirəm bu dərdi, qardaş.
Payızda-bayatım, qışda-ağımdır,
Ovuda bilmirəm bu dərdi, qardaş.**

Eldar Nəsbli-nin bu müraciəti tək-cə doğma qardaşına deyil, bütün millətə ünvanlanıb. Əslində Eldarın bu dərdi tək-cə onu və ailəsinə əhatə etmir, bütün Azərbaycan türklərinə aidiyyəti var. SSRİ dönəmində 15 respublika çərçivəsində ən çox əziyyət çəkən, öldürülən, Sibirə göndərilən, Qazaxstana sürgün edilən, məhkəməsiz çölü-biyabanda, dağ döşündə, dərdə dərinliyində güllələnlərin sayı baxımından Azərbaycan birinci yerdədir. Baxmayaraq ki, Az. SSR həm əhalisinin sayına və həm də öz sərhədlərinə görə bu siyahıda sonuncu yerlərdən birini tutur. Bununla bərabər Azərbaycan SSRİ-yə Moskvaya, rus imperiyasına ən çox mənfəət verən bir respublika olmuşdur. Azərbaycan insanı gecə-gündüz işləmiş, qazandığını, əldə etdiyini, təbii məhsullarını, yeraltı-yerüstü sərvətlərini sorğu-sualsız Moskvaya vermişdir. Amma bütün müsibətləri də bu millət çəkmişdir.

(ardı növbəti sayımızda)

**Ziyadxan Nəbibəyli
AYB-nin və AJB-nin üzvü,
Qarabağ Müharibəsi Veteranı,
Kanada və Rusiya Texniki Akademi-yalarının, Rusiya Təbiət Elmləri Akademiyasının həqiqi üzvü, Yazıçı-publist, t.e.d professor**

